

ד"ר בועז סנג'רו, הגנה עצמית במשפט הפלילי

y:\misrad-2003\books\sangero\00-07-16\sanj-01.doc
8/17/2000 10:54:00 AM

הגנה עצמית במשפט הפלילי

ד"ר בועז סנג'רו

נבו הוצאה לאור

SELF DEFENCE

IN CRIMINAL LAW

Dr. Boaz Sangero

©

כל הזכויות שמורות למחבר

תש"ס 2000

ירושלים

נבו הוצאה לאור

לאמי מלכה
לילדי, נמרוד ויפתח
לרינת

y:\misrad-2003\books\sangero\00-07-16\sanj-01.doc
8/17/2000 10:54:00 AM

תודתי נתונה לפרופ' מרדכי קרמניצר, אשר הדריכני בכתיבת עבודת הדוקטורט שקדמה לספר.

שש השנים שחלפו מאז שהגשתי את עבודת הדוקטורט לסינט האוניברסיטה העברית (1993) ועד לכתיבת הספר (1999-2000) חייבו עבודה לא מעטה של התעדכנות ועדכון. הנני מודה לעורכת-הדין אלינה ברגר וכן לעורך-הדין אבנר לוישי על עזרתם בשלב המעבר מעבודת הדוקטורט לספר.

תודה מיוחדת לתומר רוזן על הדפסת אינ-ספור התוספות, העדכונים והתיקונים בדיוקנות יוצאת-דופן ועל רעיונותיה לשיפור הספר.

תודה גם לידידי המו"ל אלי נבו ולעורכת הלשון יהודית ידלין.

ירושלים, קיץ תש"ס (2000)

המחבר

y:\misrad-2003\books\sangero\00-07-16\sanj-01.doc
8/17/2000 10:54:00 AM

הבהרה בדבר שם הספר

כפי שמובהר בהמשך (ראו הערת השוליים הראשונה והפיסקה הראשונה של הספר), בעוד שהמונח המדויק יותר לדעת המחבר הוא "הגנה פרטית", הרי שהמונח המוכר – הן לציבור הרחב והן בקרב המשפטנים – הוא "הגנה עצמית".

לפיכך נבחר כשם הספר המונח האחרון, אף שבגוף הספר משתמש המחבר במונח הראשון.

הבהרה בדבר ההפניות שבספר

ההפניות לאסמכתאות השונות אשר בגוף הספר הן לאזכוריהן המפורטים אשר בביבליוגרפיה שבסוף הספר.

כך, למשל, כשמופנים הקוראים בהערת השוליים מספר 58 לעמוד 232 לספרו ח15 / של Hall, הכוונה היא לפריט מספר 15 שבחלק ח' של הביבליוגרפיה.

y:\misrad-2003\books\sangero\00-07-16\sanj-01.doc
8/17/2000 10:54:00 AM

תוכן העניינים המקוצר

19	א. מבוא
29	ב. רציונאל ההגנה הפרטית
29	1. ההבחנה בין צידוק (justification) לבין פטור (excuse)
39	2. ההבחנה בין עבירה לבין הגנה
50	3. רציונאל ההגנה הפרטית בפרספקטיבה היסטורית
56	4. ההגנה הפרטית כפטור
63	5. ההגנה הפרטית כצידוק
117	6. הרציונאל המוצע
135	ג. ההגנה הפרטית – ניתוח משווה
135	1. כללי
136	2. מאפיינים עיקריים של ההגנה הפרטית בשיטות משפט זרות
145	ד. יסודות ההגנה הפרטית
145	1. כללי
146	2. היקף התחולה של הסייג
152	3. הערכים שההגנה עליהם היא מוצדקת
160	4. מקור הסכנה ואופי התקיפה
173	5. חומרת הסכנה
177	6. דרישת הנחיצות
185	7. דרישת המיידיות
203	8. דרישת הפרופורציה
230	9. חובת הנסיגה
257	10. היסוד הנפשי
279	ה. ההבחנות הפנימיות
279	1. כללי (וההגנה העצמית)
281	2. ההגנה על אדם אחר
294	3. ההגנה על רכוש
305	4. ההגנה על רכושו של אדם אחר

308	.....	ההגנה על בית המגורים	5.
321	.....	סוגיות נוספות	ו.
321	.....	כללי	1.
325	.....	ההגנה הפרטית המדומה	2.
340	.....	חריגה מתנאי ההגנה הפרטית	3.
357	.....	גרימה באשמת העושה להיווצרות מצב של הגנה פרטית	4.
392	.....	התגוננותן של נשים מוכות	5.
407	.....	עוד על ההגנה הפרטית במשפט הישראלי	ז.
407	.....	כללי	1.
409	.....	ההלכה הישראלית	2.
425	.....	החקיקה הישראלית החדשה	3.
440	.....	מאפיינים עיקריים של הצעות החוק הישראליות המרכזיות	4.
447	.....	אחרית דבר – הדין המוצע	ח.
453	.....	ביבליוגרפיה	

תוכן העניינים המפורט

19	א. מבוא.....
29	ב. רציונאל ההגנה הפרטית .....
29	1. ההבחנה בין צידוק (justification) לבין פטור (excuse).....
39	2. ההבחנה בין עבירה לבין הגנה.....
50	3. רציונאל ההגנה הפרטית בפרספקטיבה היסטורית.....
56	4. ההגנה הפרטית כפטור.....
63	5. ההגנה הפרטית כצידוק.....
63	(א) כללי .....
66	(ב) אשמת התוקף כגורם המכריע.....
73	(ג) מקרה-המבחן של התוקף חסר האשמה.....
84	(ד) האוטונומיה של הנתקף כגורם המכריע.....
	(ה) הגנת הסדר החברתי-משפטי (בנוסף להגנת האינטרס הלגיטימי של הנתקף).....
91	(ו) עריכת מאזן אינטרסים ובחירה ב"רע במיעוטו".....
103	(ז) זכות הנתקף – כלפי המדינה – להתנגד לתוקפנות.....
107	(ח) גישות נוספות.....
107	(1) כללי .....
108	(2) ענישת התוקף.....
109	(3) חובה של הנתקף כלפי החברה.....
110	(4) הטלת גורל .....
112	(5) התקיפה כגורם מספיק.....
113	(6) צידוק אישי ומוגבל.....
114	(7) הסכמת התוקף.....
115	(8) "פירוט מוסרי" ו"פירוט עובדתי".....
115	(9) תאוריות כלליות של צידוקים בכלל ו"תאוריית המטרה" בפרט .....

6. הרציונאל המוצע 117
- (א) כללי 117
- (ב) מקרים שאין לכלול במסגרת סייג ההגנה הפרטית מסוג צידוק 117
- (ג) הרציונאל המוצע 120
- ג. ההגנה הפרטית – ניתוח משווה 135
1. כללי 135
2. מאפיינים עיקריים של ההגנה הפרטית בשיטות משפט זרות 136
- (א) המשפט האנגלי 136
- (ב) המשפט האמריקני 140
- ד. יסודות ההגנה הפרטית 145
1. כללי 145
2. היקף התחולה של הסייג 146
3. הערכים שההגנה עליהם היא מוצדקת 152
4. מקור הסכנה ואופי התקיפה 160
- (א) כללי 160
- (ב) היקף המונח "תקיפה" 163
- (ג) התנגדות למעצר בלתי חוקי 165
- (ד) הסכמת הקרבן 169
- (ה) מחזיק ברכוש בחוזק-יד בטענת-זכות בתום-לב 171
- (ו) תקיפה במחדל 172
5. חומרת הסכנה 173
- (א) כללי 173
- (ב) הסתברות התמשות הסכנה 175
6. דרישת הנחיצות 177
- (א) כללי 177
- (ב) שיקולים בהערכת הנחיצות ודרישות משנה הנגזרות ממנה 181
- (ג) הדין הרצוי 184

7. דרישת המיידיות..... 185
- (א) כללי 185
- (ב) תוכן דרישת המיידיות 187
- (ג) ההתנגדות לדרישת המיידיות..... 192
- (ד) סוגיית מלכודות האדם 198
8. דרישת הפרופורציה 203
- (א) כללי 203
- (ב) תוכן דרישת הפרופורציה 210
- (ג) טיבה ומשמעותה של דרישת הפרופורציה במשפט האנגלו-אמריקני..... 213
- (ד) כח מגן קטלני..... 216
- (ה) איום בהפעלת כח מצד הנתקף 224
- (ו) השפעות הדדיות בין שיעור הכח המגן לענישה – האומנם ? 226
9. חובת הנסיגה 230
- (א) כללי 230
- (ב) בחינה תאורטית לאור רציונאל ההגנה הפרטית 231
- (ג) חובת הנסיגה במשפט האנגלו-אמריקני 236
- (ד) מקרים מיוחדים 241
- (ה) הצעות לרפורמה..... 244
- (ו) ההסדר הראוי לסוגיית הנסיגה (לאור רציונאל ההגנה הפרטית בכלל ועקרון הפרופורציה בפרט)..... 246
- (ז) חובות נוספות לחובת הנסיגה 254
10. היסוד הנפשי..... 257
- (א) כללי 257
- (ב) היסוד הנפשי הנדרש לאור ההבחנה בין צידוק לפטור ולאור ההבחנה בין הגדרת העבירה לצידוק..... 258
- (ג) היסוד הנפשי הנדרש לאור רציונאל ההגנה הפרטית..... 264
- (ד) היסוד הנפשי בראי המשפט המשווה 266
- (ה) תוכנה של דרישת היסוד הנפשי: מודעות מול מטרה..... 270
- (ו) ניסיון בלתי צליח? 275

279	ה. ההבחנות הפנימיות
279	1. כללי (וההגנה העצמית)
281	2. ההגנה על אדם אחר
281	(א) כללי
282	(ב) ההגנה על אדם אחר וסיווג ההגנה הפרטית כצידוק
284	(ג) ההגנה על אדם אחר ורציונאל ההגנה הפרטית
286	(ד) ההגנה על אדם אחר במשפט האנגלו-אמריקני
292	(ה) סיכום
292	(ו) חובת הצלה
294	3. ההגנה על רכוש
294	(א) כללי
299	(ב) תפיסה מחדש של רכוש
305	4. ההגנה על רכושו של אדם אחר
308	5. ההגנה על בית המגורים
308	(א) כללי
315	(ב) הגדרת "בית המגורים"
	(ג) התנגדות לנישול מבית המגורים;
317	תפיסה מחדש של בית המגורים לאחר הנישול ממנו
319	(ד) הגנה מדומה על בית המגורים
319	(ה) סיכום ההשלכות
321	ו. סוגיות נוספות
321	1. כללי
321	(א) סוגיות זרות
322	(ב) סוגיות כלליות
323	(ג) סוגיות מיוחדות
325	2. ההגנה הפרטית המדומה
325	(א) כללי
326	(ב) השילוב המוטעה של ההגנה המדומה בהגנה הממשית
329	(ג) דרישת הסבירות
337	(ד) טעות הנובעת ממצב שכרות

- 338 ..... (ה) טעות בחוק
- 339 ..... (ו) טעויות בלתי סבירות – אחריות פלילית מלאה?
3. חריגה מתנאי ההגנה הפרטית 340
- (א) כללי 340
- (ב) הפסיקה האוסטרלית 342
- (ג) הפסיקה האנגלית 347
- (ד) הפסיקה האמריקנית 349
- (ה) החקיקה הקיימת והחקיקה המוצעת 351
- (ו) ההסדר המוצע 354
4. גרימה באשמת העושה להיווצרות מצב של הגנה פרטית 357
- (א) כללי 357
- (ב) בחינה לאור רציונאל ההגנה הפרטית 359
- (ג) "פתרונות" שאינם פותרים את הבעיה 363
- (ד) מקרה "המזימה הגדולה" 364
- (ה) הסדרים שנקבעו לסוגיה בשיטות משפט שונות 366
- (ו) ההלכה הישראלית 372
- (ז) הדוקטרינה של התנהגות חופשית במקור (*actio libera in causa*) 376
- (ח) ההסדר החדש שבחוק הישראלי והשוואתו להלכה ולדוקטרינה 386
- (ט) קביעת עבירה ספציפית כהסדר אלטרנטיבי לסוגיה? 389
5. התגוננותן של נשים מוכות 392
- (א) כללי 392
- (ב) תנאיו של סייג ההגנה הפרטית וסוגיית האישה המוכה 394
- (ג) עדויות המומחים בדבר "תסמונת האישה המוכה" 398
- (ד) רציונאל ההגנה הפרטית וסוגיית האישה המוכה 401
- (ה) הפתרון הראוי לסוגיית האישה המוכה 403
- ז. עוד על ההגנה הפרטית במשפט הישראלי 407
1. כללי 407
2. ההלכה הישראלית 409
- (א) כללי 409

411	.....	(ב) רציונאל ההגנה הפרטית
414	.....	(ג) נחיצות; מיידיות; ונסיגה
418	.....	(ד) עקרון הפרופורציה
420	.....	(ה) היסוד הנפשי
421	.....	(ו) הלכות נוספות
425	.....	3. החקיקה הישראלית החדשה
425	.....	(א) שלב הביניים החקיקתי (1994-1992) – תיקון מס' 37 לחוק העונשין
430	.....	(ב) החוק הישראלי הקיים – תיקון מס' 39 לחוק העונשין (ותיקון מס' 44)
440	.....	4. מאפיינים עיקריים של הצעות החוק הישראליות המרכזיות
440	.....	(א) כללי
440	.....	(ב) מאפיינים משותפים
441	.....	(ג) הצעת הוועדה בראשות השופט אגרנט
442	.....	(ד) הצעת המלומדים פלר וקרמניצר
444	.....	(ה) הצעת המלומדים אנקר וקרפ
447	.....	ח. אחרית דבר – הדין המוצע
ביבליוגרפיה		
453	.....	א. חקיקה ישראלית (ודיונים בכנסת שקדמו לה)
455	.....	ב. פסיקה ישראלית
458	.....	ג. הצעות חוק ישראליות
459	.....	ד. ספרות משפטית ישראלית – ספרים
460	.....	ה. ספרות משפטית ישראלית – מאמרים
464	.....	ו. משפט עברי
465	.....	ז. ספרות פילוסופית
466	.....	ח. ספרים
468	.....	ט. מאמרים
473	.....	י. פסיקה אנגלית
474	.....	יא. פסיקה אמריקנית
475	.....	יב. קודקסים פליליים של מדינות שונות
477	.....	יג. הצעות חוק זרות
478	.....	יד. פסיקה זרה נוספת